

Krajské kolo Dejepisnej olympiády pre SŠ
14. ročník, školský rok 2021/2022

Písomný test pre kategórie A

1. Stručne vysvetlite nasledujúce pojmy a slovné spojenie:

sofista -

proskripcie -

konkordát -

majordóm -

rekonquista -

Vyšehradská schôdzka (1335) –

2. Z nižšie uvedených pojmov vyberte tie, ktoré súvisia s rímskymi dejinami a priradte ich do obdobia kráľovstva alebo republiky. Zvyšné pojmy presuňte do skupiny "iné". (Pojmy presúvajte ťahaním.)

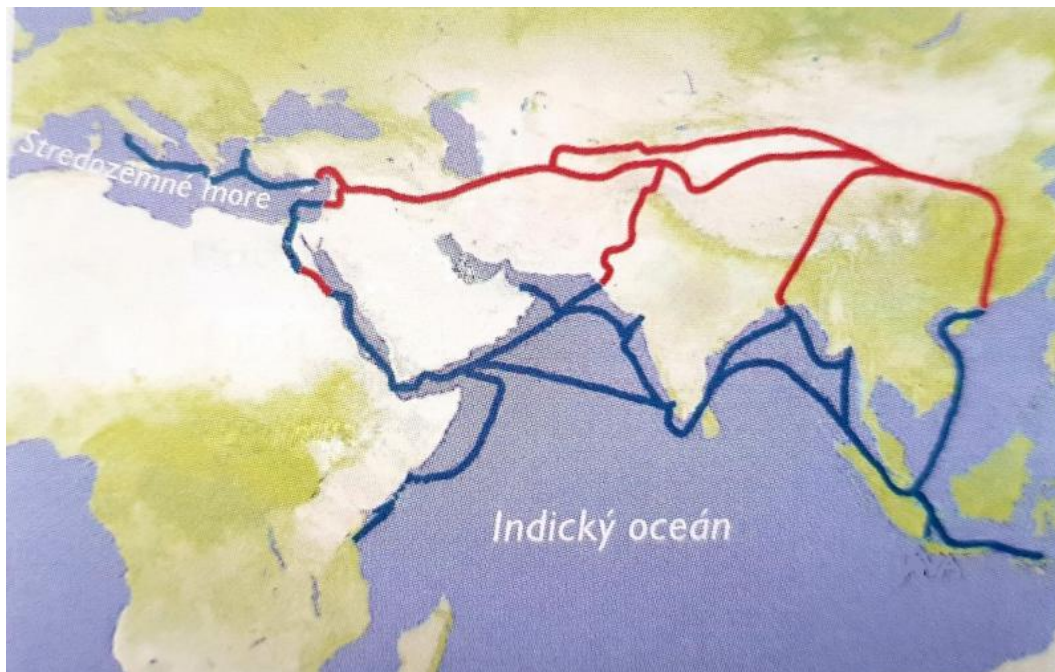
1. Solón	kráľovstvo	republika	iné
2. limes romanus	kráľovstvo	republika	iné
3. Spartakovo povstanie	kráľovstvo	republika	iné
4. zákony 12 tabúl'	kráľovstvo	republika	iné
5. Tarquinius Superbus	kráľovstvo	republika	iné
6. ostrakizmus	kráľovstvo	republika	iné
7. 753 - 510 pr. Kr.	kráľovstvo	republika	iné
8. Peloponézsky spolok	kráľovstvo	republika	iné
9. Servius Tullius	kráľovstvo	republika	iné
10. tribún ľudu	kráľovstvo	republika	iné
11. dvaja konzuli	kráľovstvo	republika	iné
12. Romulus	kráľovstvo	republika	iné

3. Termín HELENIZMUS označuje historickú epochu dominancie gréckej kultúry, architektúry, umenia, vzdelania, vojenstva, riadenia štátu, výstavby miest...

So vzostupom ktorej z uvedených skupín sa spája?

- a) Spartania
- b) Macedónci
- c) Etruskovia

4. Už v staroveku možno hovoriť o prejavoch globalizácie, napr. aj prostredníctvom tzv. Hodvábnej cesty.

A) Označte možnosti, ktoré vystihujú pojem „globalizácia“.

- a) globalizácia predstavuje prerastanie prepojenia všetkých geografických lokalít sveta
- b) globalizácia sa prejavuje vo všetkých oblastiach každodenného života (hospodárstvo, politika, kultúra, komunikácia, doprava, životné prostredie)
- c) globalizácia predstavuje dezintegráciu a vzájomnú nezávislosť krajín, ľudí a národov
- d) globalizácia predstavuje vzájomné prepájanie kultúr a ovplyvňovanie kultúrnych hodnôt cez veľké vzdialenosti

B) Napíšte, ktorá krajina položila základy tejto Hodvábnej cesty?

5. Doplňte do textu chýbajúce údaje a odpovedzte na otázky.

Uhorský kráľ Karol Robert z Anjou absolvoval až tri korunovácie za uhorského panovníka, v rokoch 1308, 1309, 1310. Ale trvalo niekoľko rokov, kým sa mu reálne podarilo zlomiť odpor uhorských oligarchov, s ktorými vyvrcholili boje v roku

v bitke pri

(uvedte mesto). Potom sa mu však v relatívne dlhej

vláde podarilo reformnou politikou stabilizovať politickú situáciu v krajine a povzniesť ju hospodársky.

V ktorých rokoch vládol Karol Robert ako uhorský kráľ?

Kto bol jeho následníkom na uhorskom tróne?

6. A) Označte 6 správnych výrokov:

- a) **(K)** Leonardo da Vinci bol jednou z najslávnejších osobností klasicizmu
- b) **(V)** Najvyššou územnou jednotkou na území okupovanom Turkami boli pašalíky
- c) **(E)** Medzi najvýznamnejších predstaviteľov európskeho panovníckeho absolutizmu patrili Ľudovít XIV., Filip II. Habsburský a August II. Silný
- d) **(B)** V roku 1683 sa Turkom podarilo dobyť Viedeň a usadiť sa na našom území
- e) **(D)** Moskovská Rus sa zásluhou Ivana IV. Hrozného stala silným štátom
- f) **(U)** Štefan Bočkaj bol vodcom prvého protihabsburského stavovského povstania
- g) **(M)** Univerzita v Trnave bola založená v roku 1465 Matejom Korvínom
- h) **(T)** Prvý murovaný kresťanský kostol na našom území bol vysvätený v Nitre
- i) **(O)** Prítomnosť Turkov zasiahla mnohé oblasti života obyvateľov u nás, výnimkou však bol jazyk, ktorý neovplyvnila
- j) **(A)** Ondrej II. bol v roku 1212 prinútený vydať Zlatú bulu, ktorá garantovala dedičnosť majetkov šľachty

B) Z písmen v zátvorkách na začiatku označených výrokov vytvorte pojem, zapíšte ho na príslušné miesto a stručne ho vysvetlite:

pojem:

=

7. Muž na obrázku vyzerá ako tanečník, ale v skutočnosti to je putovný ranhojič-chirurg vyobrazený so svojimi lekáorskými nástrojmi. V období osvietenstva sa pozornosť sústreďovala na skvalitnenie lekárskej starostlivosti o obyvateľov. Činnosť lekárov sledovala miestodržiteľská rada. Sprísnila kontrolu a špecializáciu prípravy i samotnej práce lekárov, lekárnikov, pôrodných babíc. Zriadila post stoličného úradného lekára - fyzikusa, ktorý mal široké kompetencie a sledoval predovšetkým opatrenia, ktoré mali zabrániť šíreniu nálezov epidémií. V roku 1745 bol vydaný prvý liekopis v Uhorsku. Pomenoval úkony lekárov, stanovil ceny za liečbu, obsahoval zoznam liečiv v štyroch jazykoch - v latinčine, nemčine, maďarčine i slovenčine. Je teda, okrem iného, i najstarším súborom medicínskych termínov v slovenčine. V roku 1770 bol vydaný poriadok pre zdravotníkov, z ktorých každý musel zložiť prísahu o poskytnutí odbornej pomoci tomu, kto ju bude potrebovať. V tom istom roku sústredené úsilie o skvalitnenie zdravotnej starostlivosti podporilo otvorenie lekárskej fakulty na univerzite v Trnave.

Kto vládol v období, keď sa udiali spomínané dôležité kroky v odbore lekárskej starostlivosti?

- a) Jozef II.
 - b) Ferdinand II.
 - c) Mária Terézia
 - d) Ferdinand V.
8. Obdobie osvietenstva umožnilo vzdelancom publikovať diela, ktoré mali encyklopedický charakter, ale zároveň mali mať praktické použitie. Hoci samotní autori boli vzdelaní, usilovali sa pretlmočiť vedecké poznatky do jednoduchej reči, tak aby jej rozumeli aj prostí remeselníci či roľníci. V textoch vystupovala postava sprievodcu (učiteľ, farár), ktorý ostatným vysvetľoval na názorných príkladoch, čo by mali v hospodárení zmeniť, aby dosiahli lepšiu úrodu alebo zisk, žili zdravšie. Typickým príkladom osvietenskej spisby je v slovenskej literatúre dielo Juraja Fándlyho *Pilní domajší a poľní hospodár* (prečítajte si Fándlyho úvod k dielu):

„Někerí starodávňí vipísali poľné hospodárství za matku, za dojku inších kunštov. Bez mnohých inších kumštov možeme biť živí, bez sedláckeho hospodárstva kumštu nemůžeme obstát. Preto tento kumšt Bje každého silná ochrana, sedláka, remeselníka i pána. V tomto kumšte záleží sila krajini.“

Juraj Fándly bol plodný autor osvetových brožúr.

Ako sa nazýva spoločnosť, ktorej bol aktivistom?

9. Revolúcia, resp. informácie o revolučnom dianí vo Francúzsku európsku spoločnosť rozdeľovali. Aj v Uhorsku reagovali rôzne skupiny obyvateľstva odlišne. Najodvážnejšími stúpenkami revolučných myšlienok sa stala skupina vzdelancov, ktorých označujeme ako uhorskí jakobíni. Ich aktivity však dokázala moc umlčať a exemplárnym súdnym procesom a popravami spacifikovať spoločnosť. Revolučné myšlienky prenikli aj medzi ľudové vrstvy. Jeden z prvých prekladov textu francúzskej piesne v budúcnosti označenej ako Marseillaisa vznikol práve v Uhorsku. Variant motívov tejto piesne v dobovej slovenčine sa zachoval v Iliášovciach na Spiši, pod názvom *Dobrá novina sedliakom*.

„Ukážeme zemanom, grófom aj baronom aneb marnotratníkom,

Že sa hodni lem kyjom z kaštiloch na pole von!

Nepotrebnó zemana, darebného človeka,

Uznáva to francúzska, dnes slobodná krajina, jak čítame v novinách.“

Časť uhorského obyvateľstva Francúzsku revolúciu obdivovalo a iní ju odmietali a hanobili vo vydávaných tlačovinách. Ako napríklad Michal Inšitoris-Mošovský, dlhoročný a uznávaný evanjelický kazateľ v Bratislave, autor protirevolučného spisu – *Nešťastný stav krajiny bez kráľa a tedy bez vrchnosti* (1793).

Ako sa volali dve tajné spoločnosti uhorských jakobínov?

- Spoločnosť slobody a rovnosti
- Spoločnosť Ignáca Martinovského
- Spoločnosť reformátorov
- Spoločnosť Robespierrovcov

10. František Štefan Lotrinský, cisár v Svätej ríši rímskej nemeckého národa, ale v Habsburskej monarchii „iba“ manžel Márie Terézie a miestodržiteľ Uhorska, sa rozhodol podnikat' na panstvách, ktoré získal na území Slovenska, relatívne blízko od sídelného mesta Viedne. Vybudoval sídlo v Holíči, za pomerne krátky čas sa mu podarilo zveľadiť majetky, čím mohol uhorskej šľachte slúžiť ako vzor. Zameral sa na produkciu obilia, vína, chov oviec a koní (slávny cisársky žrebčín) a moderný chov hydiny (kačenáreň fungovala ešte v 19. storočí). Zriaďoval špeciálne dielne – akési predstupne továrne na výrobu kartúnu. Bola to jedna z najväčších textilných „fabrík“ v strenej Európe, ktorá zamestnávala 900 ľudí.

A) Uved'te názov panstva – miesta, kde zriadil kartúnku (vid'. obr.):

Vybudoval tiež fabriku na majoliku a anglický kameninový riad. František Lotrinský je považovaný za priekopníka v zakladaní prvých takýchto dielní v Uhorsku.

B) Ako nazývame dielne tohto druhu?

11. Slovensko má bohatý repertoár hymnických piesní. Niektoré majú náboženský obsah, iné sú svetské. Príkladom je dnešná štátna hymna Slovenskej republiky. Vznikla počas silvestrovskej noci na prelome rokov 1843/1844 v izbe študentov prešporského/bratislavského lýcea. Boli v smutnej nálade, lebo sa dozvedeli, že ich obľúbený učiteľ, Ľudovít Štúr, nemôže ďalej vyučovať na evanjelickom lýceu. Trojica študentov zložila text a brnkajúc na gitare známu ľudovú pieseň Kopala studienku, ho prispôsobila melódii. Pôvodne sa zhudobnená báseň volala *Prešporský Slováci. Dunaj. Levočané*. Odrážala aktuálnu situáciu, t. j. vzdor voči rozhodnutiu o zákaze pôsobenia Štúra, ako aj odhodlanie študentov opustiť na protest lýceum v Prešporku a odísť do Levoče. Dnes pieseň poznáme pod názvom Nad Tatrou sa blýska.

Ktorý z národovcov je autorom textu tejto piesne?

- a) Samuel Tomášik
- b) Janko Kráľ
- c) Janko Matúška

12.

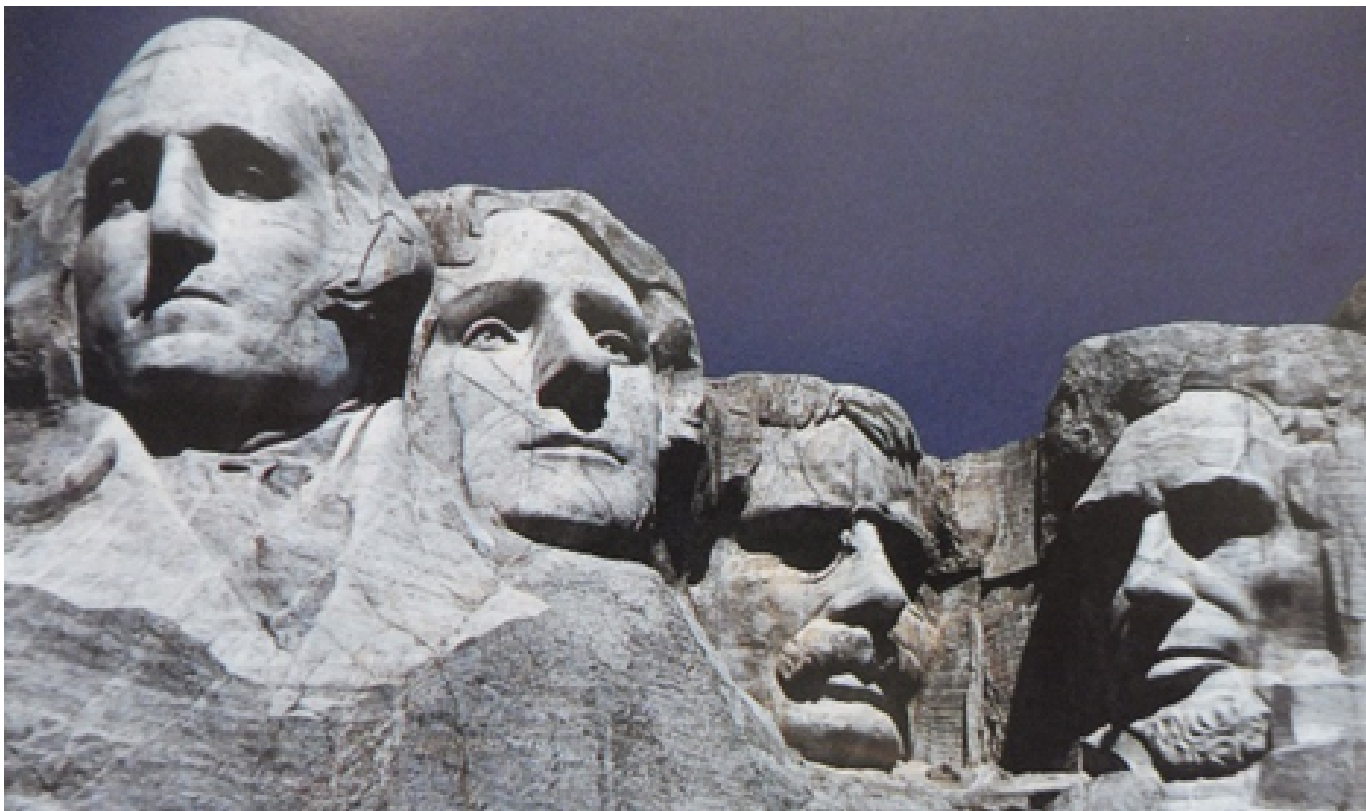

Na dobovej karikatúre s názvom *Kongres tancuje*, t. j. Viedenský kongres, síce nie je zobrazený Klemens Metternich, ale dobová spoločnosť sa zabávala na tom, ako európske hlavy pomazané (panovníci) tancujú pod jeho vedením ako bábky. Viedenský kongres bol vyvrcholením diplomatickej kariéry kniežata Klemensa Lothara Metternicha po postoch vyslanca v Drážďanoch, Berlíne a Paríži. Po kongrese sa stal rakúskym kancelárom s takými právomocami, že nasledujúce obdobie sa nazýva metternichovým.

A) Uved'te roky, ktoré predstavujú obdobie nazývané metternichovou érou.

B) Ktorí dvaja rakúski cisári v tom období stáli oficiálne na čele štátu?

13. V roku 1942 vytesali pod vedením Gutzona Borgluma tváre štyroch amerických prezidentov do granitu hory Rushmore (Mount Rushmore).

A) Zorad'ite prezidentov v chronologickom poradí, v akom zastávali svoj úrad. Začnite prvým. (Do správneho poradia presúvajte ťahaním):

___: Lincoln

___: Roosevelt

___: Jefferson

___: Washington

B) V akom období vykonával funkciu prezidenta Lincoln?

14. Milan Rastislav Štefánik bol počas obdobia pražských vysokoškolských štúdií členom študentského spolku, ktorý sa zaslúžil o rozvoj česko-slovenskej vzájomnosti.

Ako sa tento akademický spolok volal?

- a) Slovan
- b) Tatran
- c) Detvan

15. Označte pravdivé tvrdenia o živote a diele Milana Rastislava Štefánika:

- a) Štefánik študoval v Prahe medicínu.
- b) V júni 1918 ho vymenoval za (resp. mu prepožičal hodnosť) francúzskeho generála predsedu francúzskej vlády Georges Clemenceau.
- c) Mohyla Milana Rastislava Štefánika na Bradle bola slávnostne odhalená pri príležitosti 20. výročia vzniku Československa v roku 1938.
- d) Štefánik patril k hlasistom, bol v hnutí aktívny, publikoval v časopise HLAS, ktorý vychádzal v rokoch 1898 – 1914.
- e) Ako major francúzskej armády rokoval od prvých dní Veľkej vojny, ktorá vypukla v 1914 roku v USA, v Rusku, v Taliansku o možnosti vytvorenia československých légii.
- f) Štefánik sa narodil v rodine podnikateľa v liehovarníctve v Brezovej pod Bradlom.
- g) Meteorologické pozorovania realizoval na Mont Evereste.
- h) Spolu s Milanom Hodžom sa angažoval v tzv. belvederskej politike, ktorá vkladala nádej na zmenu v Rakúsko-Uhorsku do následníka trónu Františka Ferdinanda d'Este.
- i) Na jar v roku 1914 bol spoluzakladateľom Československej národnej rady.
- j) Pôsobil pod vedením profesora J. Jansena vo hviezdárni v Meudone pri Paríži.

16. Niektoré dobové termíny a pomenovania sa stali natoľko známe a nezameniteľne spojené s určitými udalosťami, že ich dodnes používa aj odborná literatúra. Utvorte z nižšie uvedených slovných spojení tri skupiny podľa toho, k dejinám ktorej krajiny sa viažu. (Pojmy presúvajte ťahaním.)

1. krvavý týždeň (Parížska komúna)	Francúzsko	USA	Rusko
2. NEP	Francúzsko	USA	Rusko
3. júlová revolúcia	Francúzsko	USA	Rusko
4. Deklarácia nezávislosti	Francúzsko	USA	Rusko
5. Monroeova doktrína	Francúzsko	USA	Rusko
6. krvavá nedeľa	Francúzsko	USA	Rusko
7. obsadenie vichystického územia	Francúzsko	USA	Rusko
8. februárová revolúcia	Francúzsko	USA	Rusko
9. otcovia pútnici	Francúzsko	USA	Rusko
10. Deklarácia ľudských a občianskych práv	Francúzsko	USA	Rusko
11. WASP	Francúzsko	USA	Rusko
12. Dekrét o pôde	Francúzsko	USA	Rusko

17. K nasledovným osobnostiam vyberte pojmy a miesta, ktoré s nimi súvisia:

• **Tomáš Garrigue Masaryk**

jeden z vedúcich činiteľov zahraničného odboja / vytvoril Český komitét zahraničný /
vodca slovenskej delegácie, ktorú prijal Mikuláš II. / predseda Slovenskej ligy / predstaviteľ domáceho odboja
Paríž / Londýn / Budapešť / USA / Moskva

• **Ján Országh**

vytvoril Český komitét zahraničný / predstaviteľ domáceho odboja /
vodca slovenskej delegácie, ktorú prijal Mikuláš II. / predseda Slovenskej ligy /
jeden z vedúcich činiteľov zahraničného odboja
Londýn / USA / Paríž / Moskva / Budapešť

• **Emil Stodola**

jeden z vedúcich činiteľov zahraničného odboja / vytvoril Český komitét zahraničný /
predstaviteľ domáceho odboja / predseda Slovenskej ligy / vodca slovenskej delegácie, ktorú prijal Mikuláš II.
Budapešť / Paríž / USA / Londýn / Moskva

• **Milan Rastislav Štefánik**

vodca slovenskej delegácie, ktorú prijal Mikuláš II. / predstaviteľ domáceho odboja /
jeden z vedúcich činiteľov zahraničného odboja / predseda Slovenskej ligy / vytvoril Český komitét zahraničný
USA / Moskva / Londýn / Budapešť / Paríž

• **Albert Mamatej**

predseda Slovenskej ligy / vytvoril Český komitét zahraničný / predstaviteľ domáceho odboja /
vodca slovenskej delegácie, ktorú prijal Mikuláš II. / jeden z vedúcich činiteľov zahraničného odboja
USA / Moskva / Londýn / Budapešť / Paríž

18. Zorad'te nižšie uvedené dokumenty chronologicky. Začnite najstarším. (Do správneho poradia presúvajte ťahaním):

___: Deklarácia slovenského národa

___: Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky

___: Pittsburská dohoda

___: Vianočná dohoda

___: Clevelandská dohoda

___: Žilinská dohoda

19. A) Doplňte slová chýbajúce v nižšie uvedenom texte, ktorý vystihuje vývoj v Nemecku v začiatkoch 30. rokov 20. storočia.

„Nemecký národný socializmus postupoval v duchu zásady talianskych fašistov: jeden

- jeden

- jeden

. Zakázal všetky politické strany okrem NSDAP a ríšsky kancelár (A. Hitler)

dostal neobmedzené právomoci.“

B) Označte možnosť, ktorá opisuje pomery v Nemecku v tomto období.

- a) V čele Nemecka bol prezident, ktorý vládol spoločne so stranou NSDAP. Boli naklonení všetkým národnostným menšinám žijúcim v Nemecku, pokiaľ dodržiavali platné zákony, podľa ktorých mohli žiť len v mestách, kde žila nadpolovičná väčšina rasovo čistého nemeckého obyvateľstva.
- b) V čele Nemecka bol kancelár s neobmedzenou mocou, ktorý hneď po tom, ako sa ujal funkcie, začal vyjednávať s okolitými krajinami, aby prijali občanov iného než nemeckého pôvodu žijúcich v Nemecku.
- c) V čele Nemecka bol kancelár s neobmedzenou mocou, ktorý sa pustil do ráznej očisty ríše od protivníkov, ktorých videl najmä v politických odporcoch, Židoch a iných geneticky „nečistých prímiesí“, aby vytvoril ríšu nadväzujúcu na historické tradície.
- d) V čele Nemecka bol prezident s neobmedzenou mocou, ktorý v roku 1932 schválil zákon, že všetci občania iného než nemeckého pôvodu musia prijať nemecké občianstvo.

20. V nasledujúcich trojiciach doplňte chýbajúce informácie.

Autor/predstaviteľ - Ekonomický model - Charakteristika/základné znaky

Autor/Predstaviteľ: **Franklin Delano Roosevelt**

Ekonomický model: / / / /

Charakteristika:

- a) ekonomický rast treba zabezpečovať riadením vzťahov medzi ponukou a dopytom podporovaním spotreby
- b) prestavba - plán na zefektívnenie priemyslu a zlepšenie životných podmienok
- c) podnikaniu treba nechať voľný priebeh
- d) štátne investície do verejných stavieb – podpora zamestnanosti, zavedenie min. miezd, min. výkupných cien, systém štátnych bánk
- e) plán hospodárskej pomoci pôvodne určený celej Európe na prekonanie následkov vojny

Ekonomický model: **Keynesovská ekonomika**

Autor/Predstaviteľ:

/ / / /

Charakteristika:

- a) podnikaniu treba nechať voľný priebeh
- b) plán hospodárskej pomoci pôvodne určený celej Európe na prekonanie následkov vojny
- c) štátne investície do verejných stavieb – podpora zamestnanosti, zavedenie min. miezd, min. výkupných cien, systém štátnych bánk
- d) prestavba - plán na zefektívnenie priemyslu a zlepšenie životných podmienok
- e) ekonomický rast treba zabezpečovať riadením vzťahov medzi ponukou a dopytom podporovaním spotreby

Charakteristika: **plán hospodárskej pomoci pôvodne určený celej Európe na prekonanie následkov vojny**

Autor/Predstaviteľ:

/ / / /

Ekonomický model: / / / /

Ekonomický model: **perestrojka**

Autor/Predstaviteľ:

/ / / /

Charakteristika:

- a) plán hospodárskej pomoci pôvodne určený celej Európe na prekonanie následkov vojny
- b) štátne investície do verejných stavieb – podpora zamestnanosti, zavedenie min. miezd, min. výkupných cien, systém štátnych bánk
- c) prestavba - plán na zefektívnenie priemyslu a zlepšenie životných podmienok
- d) podnikaniu treba nechať voľný priebeh
- e) ekonomický rast treba zabezpečovať riadením vzťahov medzi ponukou a dopytom podporovaním spotreby

Zdroje obrázkov:

Obr. úl. 4: Mapa hodvábnej cesty. *Dejepis pre 3. ročník gymnázií a stredných škôl*. Bratislava : SPN, 2015, s. 255.

Obr. úl. 7: Rytina z 18. storočia: putovný ráhojič. *Kronika Slovenska*. Bratislava : Fortuna Print, 1998, s. 339.

Obr. úl. 9: Titulný list a frontispice diela M. Institoris a Mošovského, zameraného proti „terajšej nešťastnej Francúzskej revolúcii“. *Kronika Slovenska*. Bratislava : Fortuna Print 1998, s. 382.

Obr. úl. 10: Budova kartúnky. Titulný list z: Németh, A. - Bobáň, Z. *Kartúnka Šaštín. Architektonicko- historický výskumu a inventarizácia*. Bratislava : N-Art. 2010. Dostupné na internete: https://www.n-art.sk/wp-content/uploads/kartunka_sastin.pdf.

Obr. úl. 12: Kongres tancuje (online). © 2022 (cit. 2022-02-22). Dostupné na internete: https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_1993-1107-58.

Obr. úl. 13: Mount Rushmore National Memorial (online). © 2022 (cit. 2022-02-22). Dostupné na internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Rushmore.

Autorky: PhDr. Anna Bocková, PhD., PhDr. Daniela Kodajová, PhD.

Recenzentka: Mgr. Daniela Hrnčiarová, PhD.

Redaktorka digitálnej verzie: Mgr. Ivana Dendys, PhD.

© Slovenská komisia Dejepisnej olympiády

Vydal: IUVENTA - Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2022